

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

6

1909

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Τέλος παρατηρητέον, ὅτι ἐν σ. 26, ὅπου τὰ περί τῶν Λευκάδων λογίων, ἱπανορθωτῖα τὰ τυπογραφικὰ παροράματα *Fampelli* ἀντί *Zampelli* καὶ *Stamaldo* ἀντί *Stamatello*.

Π. Ἀραβαντινοῦ Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Α. Πετράκου, 1909 εἰς 8ον μικρὸν σελ. 1, 102.

Τὸ συγγραμμάτιον τοῦτο εἶνε τὸ τρίτον *opus postumum* τὸ ἐκδιδόμενον ἐκ τῶν μετὰ θάνατον καταλοίπων τοῦ Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ φιλοτιμῶ φροντίδι τῶν πατρωζόντων αὐτοῦ υἱῶν. Πρὸ αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐπιξεργασθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Σπυριδωνοῦ ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς πατρὸς καταλειφθείσης ὕλης ἡ Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ τῷ 1895 καὶ ἔπειτα τῷ 1905 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου ἡ Περί Κουτσοβλάχων πραγματεία.

Εἶνε δὲ δικαία ἡ πρὸς τὸν πατέρα ἐπιδεικνυομένη φιλοστοργία τῶν υἱῶν, ἐπειδὴ ὁ Παναγιώτης Ἀραβαντινὸς οὐ μόνον ἐν τῇ πατριωτικῇ ὑπὲρ τῆς τεξάσης Ἡπείρου στοργῇ καὶ ἐν τῇ ἐν αὐτῇ ἐκπαιδευτικῇ δράσει ἐπέχει θέσιν ἐπιφανῆ, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλου διακρίνεται μεταξὺ τῶν Ἡπειρωτῶν λογίων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἡ Ἡπειρος ἀπέκτησεν ἐν αὐτῷ τὸν ἱστοριογράφον αὐτῆς καὶ τὸν λαογράφον ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ὀλίγοι ἦσαν καθ' ὅλου οἱ περί ταῦτα διατρίβοντες παρ' ἡμῖν. Τὸν Παναγιώτην Ἀραβαντινὸν βλέπομεν μετὰ πόνου ἀσχολούμενον περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ ἐθνογραφίαν τῆς πατρίδος Ἡπείρου (Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις. 1856.— Ἱστορία Ἀλῆ πασσᾶ.— Περί Κουτσοβλάχων) οὐχ ἥττον ἢ περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν (Πραγματεία περὶ Δωδώνης. Ἐν Ἀθήναις, 1862) καὶ λαογραφίαν (Παροιμιαστῆριον Ἡπειρωτικόν. Ἐν Ἰωαννίνοις. 1863.— Συλλογὴ δημοδῶν ἁσμάτων τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις. 1880).

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς Δωδώνης, ἣν ὠρίζεν ἐν τοῖς Κατσανοχωρίοις, ἠστόχησε τοῦ ὀρθοῦ, καθ' ἃ ἀπέδειξεν ἡ ἐκ τυχαίας ἀφορμῆς ἀνακάλυψις αὐτῆς διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Μενεϊκοῦ ἀρξαμένων καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Καραπάνου συνεχισθεισῶν ἀνασκαφῶν, καὶ ἡ Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου σήμερον καὶ δύναται καὶ πρέπει νὰ συμπληρωθῇ καὶ ἀνανεωθῇ ἐπὶ νέων βάσεων καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθὲν περὶ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ὕλικόν κατάρθωσε μετὰ ἔτη νὰ συμπληρωθῇ καὶ ἀναθεωρηθῇ ὁ μακαρίτης υἱὸς Σπυρι-

δων. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι παρῆλθεν ἡμῖς αἰὼν καὶ πλέον ἀφ' οὗ χρόνου εἰργάσθη ὁ Ἀραβαντινός, ἔκτοτε δὲ οὐ μόνον νέαι πηγαὶ ἀνεκαλύφθησαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἱστορικὴν μέθοδον ἐπῆλθεν ἐξέλιξις καὶ πρόοδος καθ' ὅλου τε καὶ παρ' ἡμῖν. Δίκαιοι δὲ θὰ εἴμεθα μόνον ἂν κρίνωμεν τὸν Ἀραβαντινὸν κατὰ τὸ μέτρον τῶν χρόνων αὐτοῦ καὶ οὐχὶ τῶν ἡμετέρων, ὅπως, ἀποδίδοντες αὐτῷ τὰ ἴσα, ἀπνεύμωνομεν τὸν ὑπερβόητον φόρον εὐγνωμοσύνης ἐφ' οἷς εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν παρ' ἡμῖν ἱστορικῶν μελετῶν.

Ταῦτά δ' ὀφείλομεν νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὡς λαογράφου καὶ γλωσσολόγου. Αἱ σημεριναὶ ἡμῶν ἀπαιτήσεις εἶνε βεβαίως μεγαλειότεραι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἔζη. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἐλαττώνει τὴν δικαίαν τιμὴν πρὸς ἄνδρα ἐν τοῖς πρώτοις παρ' ἡμῖν ἀσχοληθέντα περὶ μελέτας, αἵτινες σήμερον μὲν κρίνονται ἄξιοι περισσῆς προσοχῆς, τότε δὲ ὀλίγους εἶχον τοὺς ἱεροφάντας. Ὁρθότατα δὲ εἶνε ὅσα αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐγραψεν, ὅτε τῷ 1861 συνέταξε καὶ τὸ προκείμενον γλωσσάριον εἰπὼν εἶναι, νομίζω, καιρὸς νὰ ἀναγνωρισθῆ ἢ χρησιμότης τῶν τοιούτων γλωσσικῶν συλλογῶν καὶ νὰ σπεύσωσιν οἱ λόγιοι ἐκάστης ἐλληνικῆς ἐπαρχίας, ἵνα μετὰ ζήλου ἀσχοληθῶσιν εἰς τὴν τοιαύτην περισυλλογὴν ὄλων τῶν ἐν χρήσει παρὰ τῷ λαῷ ἀθησαυριστῶν λέξεων, ὥστε νὰ συγκεντρωθῆ οὕτω καὶ ἀποταμιευθῆ τὸ ὑλικόν, δι' οὗ, ὅταν εὐρεθῆ ὁ μέλλων νὰ συντάξῃ τὸ πλῆρες Λεξικὸν τῆς Νεοελληνικῆς, θὰ δυνηθῆ νὰ ἀνεγείρῃ τὸ πανελλήνιον τοῦτο οἰκοδόμημα τέλειον. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ δικαίως ἔκριναν ἄξιον ἐπαίνων τὸ γλωσσάριον τοῦτο οἱ κριταὶ τοῦ τετάρτου διαγωνισμοῦ τῆς Γλωσσικῆς ἑταιρείας, εἰς ἣν ὑπέβαλον αὐτὸ φιλοστόργως οἱ υἱοί.

Τὸ γλωσσάριον τοῦτο ἀξιοσπουδάστον καθιστάνει ὁ μέγας ἀριθμὸς ἀρχαιοπρεπῶν λέξεων διασωθεισῶν ἐν τῇ ἀγνοτάτῃ ἠπειρωτικῇ διαλέκτῳ καὶ ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεῖα τῶν ἀξιολόγων ὀνομάτων φυτῶν καὶ ζώων τῶν περισωθέντων ἐν αὐτῇ. Πολλαὶ τῶν λέξεων εἶνε τοιαῦται, ὥστε δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν αὐτάς εἰς αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον λεξικόν, ἅλλαι δὲ χρησιμώταται πρὸς πλουτισμὸν τῆς γραφομένης γλώσσης. Ὡς ἐκ τούτου δ' ἀποβάνει πολὺ ἀξιολογώτερον τοῦ προτέρου γλωσσαρίου τῆς ἠπειρωτικῆς, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν, ἐκδοθὲν ἐν τῇ Πανδύρῳ τοῦ

1858-9, ὡς καὶ τὴν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1808 καὶ ἔπειτα ἐν Βιέννῃ τῷ 1811 ἐκδοθεῖσαν συγγραφὴν τοῦ Ἰωάννιτου Γ. Κρομμύδα Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἰνεστῶσης κοινῆς γλώσσης, ἐν ἧ ἄρκεται περιλαμβάνοντο λέξεις ἡπειρωτικαί.

Καὶ βιβλίσκος μὲν εὐπρόσδεκτος θὰ ἦτο ἡ ἐκδοσις τοῦ Γλωσσαρίου τούτου πλήρους, εἴον συνετάχθη τὸ κατ' ἀρχάς, περιλαμβάνον καὶ λέξεις δημῶδεις χρήσεως πανελληνίου ὡς καὶ λέξεις ξενικὰς ἐπιχωριαζούσας ἐν Ἠπειρῷ. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος υἱοῦ Κωνσταντίνου ἀφαίρεσιν τῶν ξενικῶν λέξεων καὶ τῶν πανελληνίων πλὴν ἐκείνων ὅσαι ἐν Ἠπειρῷ φέρονται ὑπὸ σημασίαν διάφορον ἢ μὲ μικρὰν τινα παραλλαγὴν, αἰτινες καὶ ἐξετυπώθησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ θέσει διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων διαφόρων, ἀσπᾶσιον εἶνε τὸ διὰ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ἔργου τοῦ Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς ἰθνηκῆς γλώσσης προσφερόμενον δῶρον. Εὐχαριστοῦμεν δὲ τὸν ἐκδότην καὶ διότι ἐφρόντισε νὰ πλουτίσῃ τὸ ἔργον διὰ τῆς προσθήκης γνησιῶν ἡπειρωτικῶν λέξεων διαφυγουσῶν τὸν συλλογία καὶ περιλαμβανομένων ἐν νεωτέραις γλωσσικαῖς ἡπειρωτικαῖς συλλογαῖς ἢ ἐν δημοτικοῖς ᾄσμασι τῆς Ἠπειροῦ.

Bibliotheca hagiographica graeca. Ediderunt socii Bollandiani. Editio altera emendatio. Accedit Synopsis metaphrastica. Bruxellis. Societé des Bollandistes. 1909. Εἰς 8ον σ. XV, 298.

Μεγάλας παρέσχον εἰς τὴν ἐπιστήμην εὐκολίας οἱ ἀκαταπόνητοι Βολλανδισταὶ ἤδη διὰ τῆς πρώτης ἐν ἔτει 1895 ἐκδόσεως τῆς *Bibliotheca hagiographica graeca*. Ἐξαντληθείσης δὲ τῆς ἐκδόσεως ἐκείνης, εὐλογον ἦτο ἡ δευτέρα αὕτη νὰ ὑπερτερῆσῃ τὴν πρώτην κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὕλης, ἧτις εἶνε σχεδὸν τριπλασία τῆς ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει. Ἦγε δὲ εἰς τὴν αὐξήσιν ταύτην τοῦτο μὲν ἡ ἐπιμελεστέρα ἐκ δευτέρων φροντίδων συμπλήρωσις τοῦ ἤδη πρότερον συνειλεγμένου ὕλικου, τοῦτο δ' ἡ κατὰ τὰ δεκατέσσαρα ἔτη τὰ διαρρεύσαντα ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως εὑρεσις νέων βίων ἀγίων καὶ πανηγυρικῶν εἰς αὐτοὺς λόγων ἕνεκα τῆς ὁσημέραι ἐντρεχεστέρας ἱξερευνήσεως τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως καὶ τῆς ἐκδόσεως νέων καταλόγων τῶν ἐν αὐταῖς ἀποκειμένων κωδίκων. Γνωστὸν δ' εἶνε ἄλλως, ὅτι αὐτοὶ οἱ Βολλανδισταὶ εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι συνετέλεσαν